

Tehnici de motivare a elevilor aflați în situație de risc pentru a nu abandona școala

A4.1. Dezvoltare abilități emoționale, consiliere socială, suport emoțional/ psihologic, consiliere vocațională

*Studii de caz privind dezvoltarea de abilități emoționale, consilierea
socială/ vocațională a preșcolărilor/ elevilor din grupul țintă, pe categorii
de vârstă și nevoi de servicii psiho-sociale, în vederea acordării de suport
emoțional/ psihologic pe durata implementării proiectului
POCU/784/6/24/139599 ProAcces*

Ce este abandonul școlar?

- **Abandonul școlar** = conduita de evaziune definitivă ce constă în încetarea frecventării școlii, părăsirea sistemului educativ indiferent de nivelul la care s-a ajuns, înaintea obținerii unei calificări sau pregătiri profesionale complete sau înaintea încheierii actului de studii început.

Studiul „*Investiție în educația copiilor din mediul rural*”, realizat de către Fundația *World Vision* România (februarie – iulie 2017) **arată o rată a abandonului școlar de 40% în mediul rural!**

România este țara (din Uniunea Europeană) cu cei mai mulți elevi care abandonează școala!

De ce? care sunt factorii care explică abandonul?

Avem, pe de o parte, un sistem care ne ajută în prea mică măsură să facem față cu succes vieții

Diplomele – chiar dacă ajungem să le obținem – nu prea au acoperire în competențe și deci nici nu ne garantează întotdeauna obținerea unui loc de muncă mai bine plătit.

Deci, motivația de a rămâne **și a depune efort** în școală este, de la început, redusă.

Pe de altă parte, avem de-a face cu o serie de probleme sociale, economice și personale.

De ce? care sunt factorii care explică abandonul?

Social larg

- confuzia valorică
- scăderea rolului școlii ca factor de control social
- scăderea prestigiului școlii și (implicit) al dascălului

Zonali

- Sărăcia
- Apartenență la un grup defavorizat
- Imposibilitatea de a atrage și menține resurse umane capabile și dornice de a surmonta aceste dificultăți
- Migrație masivă a forței de muncă

De ce? care sunt factorii care explică abandonul?

Individual

- bio – constituționali (temperament, IQ)
- disabilități
- de mediu familial etc.

Efecte

La nivel INDIVIDUAL

- Șomaj
- Sărăcie
- Redusă calitate a vieții

La nivel SOCIAL

- bani irosiți
- lipsa forței de muncă specializată/calificată

Ce se poate face?

- a înțelege ce merge, dar și ce nu merge și – mai ales – de ce?
- a înlocui atitudinea de resemnare cu una în care implicarea fiecăruia dintre noi contează
- a ne detașa de individualismul excesiv și a înțelege că suntem parte a unei comunități
- a face lucrurile mai puțin de dragul formei și mai mult pentru că se dovedesc a avea o valoare sau pentru că o pot genera.

Ce se poate face?

- Evident, în activitatea pe care o desfășurăm, există factori pe care nu îi putem controla – *alocarea resurselor de către decidenți, politicile sociale, vulnerabilitățile zonei (sărăcie, șomaj, migrația forței de muncă etc)* – și toți aceștia se repercutează negativ asupra sistemului de educație, crescând riscul abandonului școlar.
- Aceasta nu înseamnă însă că nu putem face absolut nimic, existând și lucruri care țin de noi, de efortul pe care fiecare din profesorii implicați îl facem la clasă.
- Acolo unde toate circumstanțele îmi sunt potrivnice, încă mai pot face ceva, încercând să mențin sau cresc (acolo unde există), respectiv să creez (acolo unde nu există) **MOTIVAȚIA pentru școală.**

MOTIVAȚIA

- Din punctul nostru de vedere, motivația (etimologic, provine din latinescul *movere* = *a pune în mișcare*) este unul dintre cele mai importante procese psihice, fiind „ motor” al acțiunilor umane.
- Acolo unde ea lipsește, indiferent că este vorba despre muncă, învățare, creație artistică, performanță sportivă, rezultatele sunt sub așteptări.
- Cu siguranță ați observat în activitatea dvs. că uneori, elevi foarte inteligenți dar nemotivați sunt surclasați de către cei care, deși au mai redusă înzestrare au o dorință extraordinară de a reuși, de a-și depăși condiția. Spunem despre acești elevi că sunt MOTIVAȚI.

MOTIVAȚIA

- Motivația, deși foarte eterogenă ca structură (înglobând în sfera ei trebuințe, nevoi, motive, interese etc), este împărțită, mai ales, în funcție de locul de unde pornește imboldul către acțiune – **din persoană, din interior sau din afara ei.**

MOTIVAȚIA

- În primul caz, vorbim despre MOTIVAȚIA INTRINSECĂ
- Sunt motivat să citesc de curiozitate, care e o trăsătură a mea
- Sunt motivat să lucrez cu copiii din plăcere
- Sunt motivat de acest serviciu pentru că iubesc să vorbesc cu oamenii

MOTIVAȚIA

- În al doilea caz, vorbim despre MOTIVAȚIA EXTRINSECĂ
- Fac acest lucru pentru bani
- Vreau să acced la o poziție pentru prestigiul ei
- Vreau să ajung prima pentru că o voi mulțumi pe mama
- Sigur că, în orice activitate cele două tipuri de motivații se pot împleti (și de obicei, așa stau lucrurile), ceea ce va duce la o potențare a motivației.

Cum pot să creez motivația pentru școală?

- Pentru foarte mulți dintre copiii cu care lucrați, școala este prea puțin importantă. Mediul din care provin îi presează, de obicei, să lase școala și să muncească (necalificat și pe bani puțini sau chiar fără bani) de cât mai devreme.
- Optica pe care părinții le-o transmit este, de multe ori, una de descurajare a efortului intelectual și de dispreț față de valorile academice.
- Desigur, e greu de luptat cu o astfel de situație, dar nu imposibil.

Cum pot să creez motivația pentru școală?

- **1. Școala ca factor de stabilitate**
- În multe familii din zone defavorizate, din cauza unor factori cumulați ca sărăcia, șomajul, migrația forței de muncă și preluarea sarcinii îngrijirii copiilor de către rude (uneori prea puțin interesate de dezvoltarea minorului), climatul familial este departe de a fi securizant pentru copil.
- Aceste familii nu doar că nu pot asigura nevoile esențiale (fizice și fiziologice) ale copiilor lor, dar nu se preocupă deloc de nevoile lor psihologice, printre care nevoia de stabilitate, de siguranță.
- Interesați-vă de situația lor
- Arătați-le că sunteți acolo – ca o figură de blândă autoritate – atunci când au nevoie de un sfat, de îndrumare.
- Nu blamați părinții – nu faceți decât să-i îndepărtați pe copii de școală!

Cum pot să creez motivația pentru școală?

- **2. Școala (dascălul) ca reper valoric și etalon de comportament**
- Deși în societatea contemporană, în țara noastră, școala (și implicit, dascălul) și-au pierdut mult din prestigiul de odinioară, este la fel de adevărat proverbul care spune că *omul sfințește locul*.
- Uneori, un singur om care devine figură semnificativă pentru un copil, acționează ca factor protectiv și-l poate salva.
- Puteți fi dumneavoastră acea figură importantă la care copilul să se raporteze, atunci când mediul precar în care el se dezvoltă nu îi dă nici un reper valoric.

Cum pot să creez motivația pentru școală?

- Important în acest demers este comportamentul dvs. la și dincolo de catedră, consecvența cu care acționați, dar și suprapunerea dintre vorbele și faptele dvs., de exemplu a vorbi despre respectul pe care ni-l datorăm unii altora este insuficient dacă, prin comportamentul nostru, nu demonstrăm acest respect.
- Copiii imită comportamente, nu vorbe. Nu vom internaliza niciodată definiții ale comportamentelor, ci moduri concrete de acțiune, de raportare la oameni și situații.
- Ajutați-i să dobândească valori și să și le clarifice. Dacă din mediul de origine nu pot prelua aceste lucruri, încercați să supliți dvs., ajutați-i să discearnă binele de rău, valoarea estetică de kitsch, valoarea cunoașterii verss efectele ignoranței

Cum pot să creez motivația pentru școală?

- **3. Școala care trezește dorința de cunoaștere**
- Într-un timp al unor progrese științifice rapide, al unei adevărate avalanșe informaționale, cunoștințele se perimează cu mare viteză. De aceea, accentul ar trebui să cadă pe formare de **abilități și competențe**, pe strategii de **flexibilizare în gândire și adaptare la nou**.
- Se spune că noi ar trebui să pregătim acești copii pentru meserii care nu există încă. Modul traditional de predare a cunoștințelor e depășit, în acest context. El nu asigură flexibilitatea, nu dezvoltă creativitatea și nu va garanta adaptarea, dimpotrivă

Cum pot să creez motivația pentru școală?

- Predarea clasică – profesorul care dictează de la catedră niște definiții și clasificări devine nu doar plictisitoare, dar și inefficientă. Elevul este pasiv în acest proces, cantitate neglijabilă și neglijată, dezinteresat și prea puțin dornic să participe, exploreze, cunoască.
- Lecțiile care atrag sunt lecții interactive și dinamice (desigur, acolo unde este posibil, prin accesul la tehnologie, alături de materialele didactice clasice – planșe, hărți, mulaje etc, - ar trebui foarte mult mers pe suporturi video și audio, pe documentare care să surprindă esența fenomenelor pe care simpla descriere verbală le sărăcește foarte mult).

Cum pot să creez motivația pentru școală?

- De asemenea, lecțiile care atrag sunt cele în care copilul este încurajat să își expună punctul de vedere și nu să preia necritic informațiile, fără a exprima nici un fel de poziție, ori raționament propriu.
- Operații ale gândirii cum ar fi analiza, sinteza, compararea, abstracțizarea ori generalizarea nu se pot dezvolta în absența acestei interactivități și activismului implicat.
- Structura lecțiilor ar trebui adaptată specificului vârstelor (de exemplu, fereastra de atenție la vârste mici fiind redusă, trebuie alternate momentele de maxim efort intelectual cu unele de relaxare și joc, chiar în timpul orei).

Cum pot să creez motivația pentru școală?

- Pe cât posibil, **toate simțurile ar trebui** implicate atunci când ni se cere însușirea unor noțiuni, pentru că tot ceea ce a beneficiat de mai multe “canale” de acces va fi mult mai bine înțeles și reținut.
- Atractivitatea lecțiilor ține și de legătura pe care copilul reușește să o facă între cele predate și viața lui. **Aplicabilitatea în practică** a cunoștințelor este ceea ce, din păcate, lipsește din lecțiile pe care le predăm. Dați **exemple** pe care să și le poată aminti cu ușurință.
- **Folosiți umorul** – este cel mai bun mod de detensionare a unei situații, cel mai la îndemână mijloc de relaxare, reușește să creeze o atmosferă plăcută, care se va asocia cu noțiunile predate. Nu vă fie teamă, nu veți fi considerat mai puțin serios, astfel, ci mai prietenos, mai uman, mai demn de ascultat și urmat.

Cum pot să creez motivația pentru școală?

- **4. Școala ca loc care cultivă regulile**
- Paradoxal, deși simțul comun ne spune că nici unui copil nu îi plac regulile, dezvoltarea lor armonioasă și echilibrul emoțional de mai târziu, depind de ele. De altfel, sisteme care au încercat să nu impună nici un fel de reguli (vezi cel scandinav), s-au dovedit, pe termen lung, eșecuri educaționale.
- Există medii familiale în care – fără a fi vorba despre lipsa mijloacelor – există dezinteres sau neștiință a felului în care copiii se educă. Lipsa regulilor, inconsecvența în aplicarea lor, o suită de figuri care îngrijesc copilul și ale căror modele și practici sunt inconstante, vor face la fel de mult rău ca și o educație prea rigidă.

Cum pot să creez motivația pentru școală?

- Școala ar trebui să fie locul unde se impun limite, cu consecvență dar cu blândețe, unde se aplică reguli în mod constant, iar încălcarea acestora este prompt sancționată.
- Evident, nu vorbim despre un sistem despotice și discreționar, ci de un mediu în care lucrurile sunt explicate clar și pe înțelesul copiilor, împreună cu consecințele pozitive ale respectării unei norme, dar și cu sancțiunile pe care o conduită rebelă le presupune.
- Școala este o microsocietate, de aceea dacă dorești să te bucuri de succes și să fii respectat mai târziu, în cadrul societal extins, trebuie să fi experimentat mai întâi beneficiile comportamentelor care se supun regulilor din cadrul școlii.

Cum pot să creez motivația pentru școală?

- Regulile se explică pe înțelesul copiilor
- La fel, efectele nerespectării lor
- Niciodată nu se aplică pedepse fizice și nu se țipă la ei (agresivitatea va naște agresivitate)
- Se folosește mai ales motivația pozitivă (laude și încurajări) în cazul comportamentelor dezirabile
- Acestea de obicei sunt trecute cu vederea și sunt evidențiate doar comportamentele negative.

Cum pot să creez motivația pentru școală?

- **5. Școala care cultivă relațiile interumane**
- Viața nu este doar despre cunoștințe, ci și despre relații, despre cum ne purtăm în societate, despre statute și roluri, despre cum suntem percepuți.
- De altfel, calitatea vieții rezidă mult mai mult în aceste aspect relaționale, decât în cele materiale.
- Inteligența are multiple fațete , iar inteligența emoțională este una importantă, de care succesul în viață depinde extrem de mult.

Cum pot să creez motivația pentru școală?

- A cultiva altruismul, participarea la munca în echipă, a cultiva relații armonioase cu cei din jur, a evita sau a nu escalada conflictele, a-ți cere scuze sau a-ți asuma responsabilitatea când greșești sunt tot atâtea aptitudini importante pe care le puteți dezvolta la copiii/adolescenții pe care-i educați.
- Într-o societate din ce în ce mai deschisă la diversitate, educați-i pe copii pentru acceptarea diferențelor și înțelegerea unicității și valorii fiecărei persoane și nu uitați să le amintiți faptul că oricând, oricare dintre noi poate deveni ținta stereotipurilor și prejudecăților celorlalți (indiferent că este vorba despre culoarea pielii, alegeri politice, stil de viață, orientare religioasă etc).

Cum pot să creez motivația pentru școală?

- Descurajați bullying-ul, hărțuirea de orice fel (cu extrem de neplăcute efecte în plan psihologic, mergând până la depresie și eventual, suicid) și încurajați munca în echipă, într-ajutorarea și toleranța și nu uitați că exemplul pe care-l dați acestor copii prin atitudinea dvs. este extrem de important.
- Un loc în care te simți bine printre covârșnicii tăi, un loc în care relațiile sunt armonioase, va fi un loc greu de abandonat.
- Școala în care îți faci prieteni devine un loc prietenos, la care dorești să revii.

Cum pot să creez motivația pentru școală?

6. Școala ca loc de cultivare a imaginii de sine

- Imaginea de sine este un concept important în psihologie, mai ales prin prisma faptului că ea mediază relațiile cu ceilalți, performanța fiecăruia dintre noi și starea de bine cu privire la tine însuși.
- Ca indivizi sociali, sigur că ne interesează felul în care ceilalți ne privesc și ne evaluează. De altfel, există teorii în psihologia socială care arată că ne construim imaginea de sine bazându-ne nu doar pe realizările obiective pe care le avem, ci mai ales pe feed-back-urile pe care ni le oferă ceilalți oameni. *Ei funcționează ca niște oglinzi care ne reflectă.*

Cum pot să creez motivația pentru școală?

- Încă și mai important este faptul că vom ajunge să interiorizăm aceste percepții și să acționăm conform lor. De aceea etichetarea este periculoasă. Tot de aceea, faptul că cineva ne laudă, încurajează, consideră valoros, va genera niște efecte spectaculoase, nu doar în plan intern, subiectiv, ci și al performanței.
- **Efectul *Pygmalion*** a fost descoperit în urma unui studiu întreprins de doi cercetători americani, Robert Rosenthal și Lenore Jacobson, în 1965, în California. Aceștia au încercat să demonstreze că așteptările pe care le avem de la noi ne pot ajuta să obținem performanțe deosebite (este vorba despre profeții autoîmplinite).

Cum pot să creez motivația pentru școală?

- Practic, este vorba despre faptul că atunci când te aștepti ca elevii tăi să fie buni, inteligenți, creativi și le-o spui, când vii cu această atitudine față de ei, în mod real performanța lor va crește, ei încercând să se conformeze așteptărilor.
- Reversul este acela în care stigmatizăm, punem etichete: “ești neîndemânic”, “ești prost”, “ești un copil rău”, care nu doar că rănesc dar vor genera un cerc vicios în care odată aplicată, eticheta va genera efecte comportamentale care să o susțină. Cel etichetat ca fiind *rău*, chiar va deveni mai agresiv

Cum pot să creez motivația pentru școală?

- Cunoscând *efectul Pygmalion* în clasă, îndreptați-vă spre elevii dvs. cu toată deschiderea, cu așteptări pozitive, cărora ei vor începe, în scurt timp, să se conformeze.
- Elevii cu imagine de sine bună vor avea mai mult succes în activitatea școlară și vor depune efort spre a-l obține. Gratificarea astfel obținută le va crește atașamentul și față de dascăl, dar și față de școală și acest fapt va putea să opereze ca factor protectiv, reducând astfel riscul de abandon școlar.

Cum pot să creez motivația pentru școală?

7. Școala ca loc de descoperire a vocației proprii

- Prea puțini dintre noi suntem *homo universalis*, adică avem aptitudini în toate domeniile. În fapt, fiecare dintre noi are un set unic de capacități, abilități, interese. Având înclinație spre un domeniu – tehnic, artistic, sportive etc – aceasta ne va motiva să muncim, să perseverăm, să continuăm și în cele din urmă, să ajungem la performanță.
- Din păcate, mult timp sistemul nostru de învățământ a mizat pe această universalitate artificială, copilul *bun la învățătură* fiind cel care, în fapt, memora cel mai bine la toate materiile. Nu a interesat pe nimeni ce aptitudini are în fapt, ce înclinații, ce se poate dezvolta, care ar fi nișa lui specifică

Cum pot să creez motivația pentru școală?

- Ipoteza pe care o avansează aici și pe care am testat-o în practica de la catedră este aceea că avem o importantă pârghie motivațională pe care rareori o folosim: **înzestrarea naturală a copilului, a elevului nostru.**
- Desigur, trebuie să ne preocupe acest aspect, să încercăm să vedem nu ce IQ are X? ci ce fel de inteligență are? este mai mult vizual sau auditiv? găsește plăcere în cuvântul scris ori vorbit sau se descurcă bine cu numerele? are talent la muzică sau înclinații sportive? este foarte îndemânat și ar putea deveni un excelent meseriaș sau este un tip foarte pragmatic, care eventual ar putea să fie antreprenor?

Cum pot să creez motivația pentru școală?

- De ce ar fi aceasta o importantă pârghie motivațională?
- Pentru că lucrurile pe care le facem cu plăcere și talent vor conduce spre succes, ori succesul este poate cel mai bun motivator.
- Încercarea de a privi pe fiecare ca fiind unic și a căuta ceea ce are valoros ca înclinații, abilități, talente, se poate constitui nu doar în puternic factor motivator, dar și în construirea unei vocații profesionale, iar meritul pentru descoperirea acesteia vă va reveni dvs. – dascălului lor.